

11 november 2020

“Want alleen in het schone is er troost” (Ivor Gurney, 23 augustus 1917)

Meer dan 100 jaar geleden was de Grote Oorlog volop aan de gang. Groot was de dagelijkse gruwel van de loopgraven, immens groot was het aantal slachtoffers aan beide zijden. Op 11 november 1918 om 11 uur komt er een einde aan de Eerste Wereldoorlog.

Na de wapenstilstand ging eensgezind de kreet op: ‘Nooit meer!’ Tevergeefs, want in 1940 ontbrandde een tweede verschrikkelijke oorlog.

En de mensheid schijnt ook vandaag de dag de nodige lessen nog niet getrokken te hebben: overal ter wereld zijn er smeulende of opflakkerende brandhaarden van oorlogsgeweld. Maar, na al die tijd blijkt ook de hunkering naar vrede niet onderdrukt te kunnen worden.

Is het verlangen naar vrede slechts een druppel op een hete plaat? Dit bezinnend overwegen wil zuurstof geven aan het visioen van de universele vrede, in ieder van ons, maar ook in de ganse wereld. We herdenken om een grote, magnifieke droom levendig te houden!

In het kader van de Vredesconcerten Passendale had ik in 1995 – op Open Monumentendag – het geluk aanwezig te mogen zijn op de uitvoering van de ‘Passchendaale Suite’, een ‘concert party’ met Coope, Boyes & Simpson en Panta Rhei, die werd uitgevoerd op het grootste militaire kerkhof van de Commonwealth, het Tyne Cot Cemetery in Passendale. Ik herinner mij dat dit een pakkende ervaring was, waarbij poëzie, verhaal en muziek elkaar afwisselden en de gedachte aan dit zinloze geweld levend gehouden werd.

Muziek kent geen grenzen. Zo ontstond begin jaren ‘90 deze samenwerking tussen Britse en Belgische (*Vlaamse en Franstalige*) artiesten vanuit de gemeenschappelijke band van verdriet, afschuw, angst en dood neergelegd op stille Vlaamse velden, een gemeenschappelijke erfenis van oorlog en pijn. Via de universele taal van de muziek vonden zij elkaar in vriendschap, begrip en respect. Dit resulteerde in gezamenlijke concerten in de St.-Audomaruskerk in Passendale, maar dus ook in dit beklievende concert op het kerkhof in de buitenlucht. En in de buitenlucht waait muziek misschien wel weg, te snel, te ver om vast te houden. Gelukkig bestaat er dan ook zoiets als cd’s om de herinnering vast te houden. Ik wil deze herinnering graag delen met jullie in muziek en gedachte.



Coope, Boyes, Simpson: Only remembered (Trad. – John Tams)
https://www.youtube.com/watch?v=uyoJn8Ebb7I&ab_channel=rgelen

Uitdovend als de sterren bij dageraad
die hun licht verliezen in de stralende zon
Zo zullen we verdwijnen van deze aarde en haar lasten
Alleen maar herinnerd om wat we gedaan hebben

Alleen de waarheid die we in ons leven hebben gesproken
Alleen het zaad dat we in ons leven hebben gezaaid
Zullen overgeleverd worden als wij al vergeten zijn
Alleen maar herinnerd om wat we gedaan hebben

Wie zal het lied zingen en wie het verhaal vertellen
Zal de linie stand houden, zal ze uiteenvallen en vluchten
Zullen we uiteindelijk in roem verenigd zijn
Alleen maar herinnerd worden om wat we gedaan hebben

Lezing

Dit zijn de woorden van Jesaja, de zoon van Amos. Hij heeft het over het visioen dat hij zag over Juda en Jeruzalem.



“Op het einde der tijden zal de berg waarop de tempel van de Heer zal staan oprijzen hoog boven de heuvels, als de hoogste der bergen. Iedereen zal daar naartoe gaan en zeggen: ‘Kom, laat ons gaan naar de berg van de Heer, naar de tempel van de God van Jacob. God zal ons zijn wegen wijzen, en wij zullen zijn paden bewandelen. Vanaf de berg Sion klinkt zijn onderricht, vanuit Jeruzalem spreekt God. Hij zal de volkeren oordelen, Hij zal als een rechter spreken over machtige naties. Zij zullen hun zwaarden omsmeden tot ploegen en hun speren tot snoeimessen. Niemand zal nog het zwaard trekken tegen een ander volk, geen mens zal nog leren oorlog voeren. Nakomelingen van Jakob, kom mee, laten wij wandelen in het licht van de Heer.”

(Jesaja 2, 1-5 - Bijbel in 1000 seconden)

June Tabor: Will 'ye got to Flanders? (Trad. Scotland)
https://www.youtube.com/watch?v=hl7khhHJwhY&ab_channel=krisberwouts

Ga je naar Vlaanderen, beste Mally-o
Daar krijgen we wijn en jenever,
Droge Spaanse witte en kandijnsuiker
Ga je naar Vlaanderen, beste Mally-o

En ga je naar Vlaanderen, beste Mally-o
Om de opperbevelhebbers te zien, beste Mally-o
Je zal er de kogels zien vliegen,
De vrouwen horen krijsen,
De soldaten zien sterven, mijn beste Mally-o

Verhaal: De man die om vrede ging



De burgemeester maakte zich zorgen:

'Waarom zijn de mensen in mijn stad zo ongelukkig?'

Een rondtrekkende fluitspeler zei: 'Er is hier geen vrede.'

Toen riep de burgemeester iedereen bijeen op het stadsplein en vroeg:

'Wil er iemand vrede gaan zoeken?'

Een oude tuinman stond op. 'Ik zal wel gaan,' zei hij.

Een paar weken later, was hij nog steeds niet terug.

Zijn tuin stond vol onkruid. Zijn stokoude buurvrouw kon het niet meer aanzien.

Met een hark en een schoffel ging ze aan de slag in de tuin van haar buurman. Een paar moeders zeiden tegen hun grote jongens:

'Dat gaat niet, jullie de hele tijd voor de T.V. en die oude vrouw maar in de tuin werken.' 'Ach, dat wil ze toch zelf,' mopperden ze.

Maar na een tijd gingen ze toch stilletjes naar de tuin. Het werk viel best wel mee.

Het werd zomer en alles groeide en bloeide. De jongens hadden meer hulp nodig.

Hun vrienden wilden wel, maar niet als die of een ander erbij was. 'Ho,' riepen de jongens, 'we hebben zoveel handen nodig, dat het niet uitmaakt van wie ze zijn.'

De tuin werd een juweeltje. De bloemen werden gebracht naar wie oud of ziek was, en met de groenten en het fruit werd een groot feest gehouden. Tijdens dat feest kwam de tuinman terug.

'Ik heb nergens vrede kunnen vinden,' zei hij. 'maar het gekke is: de laatste tijd stuurden ze me steeds naar hier als ik om vrede vroeg.'

(Naar een verhaal van H. VAN UDEN)

(C. LETERME, Een parel voor elke dag, Uitgeverij Averbode, 2008, p. 277)

Coope, Boyes & Simpson: Tyne Cot at Night/I want to go home (Jim Boyes / Trad.)

https://www.youtube.com/watch?v=4Be-Fr4fjY&ab_channel=krisberwouts

Een zilveren maan stond aan de hemel
en uit het Zuiden blies een warme wind,
We dachten dat we alles al hadden gezien
maar dit was anders.

Alleen maar rijen en rijen bleke stenen
in de dauw van de ochtend,
En een muur beschreven met meer woorden
dan je vrienden kan kennen in een leven.

Een monument voor zij die vielen,
vertelt nog altijd van eer en plicht
En al degenen die de roep van het lot beantwoordden,
beantwoordden eerst die leugen
Toen de geschiedenis werd voltrokken
en 'te wapen' werd geroepen
Werd zonder mededogen of poëzie
een generatie van onze zonen gedood

En als je wandelt door deze mist bedenk je
wat een verhalen deze stenen kunnen vertellen
Elk van hen een ander leven,
elk van hen een andere dood in de hel.

Een katholiek misprezen, een banneling die terugkwam
en een generaal tot tranen herleid
Het is hun erfenis dat wij hier en nu voor altijd
de waarheid zouden herinneren

Alleen waarheid kan ons vrede brengen
en de zielen verlossen,
En de oorlogstokers zullen teruggewezen worden
naar hun hollen.

Voor ons lijkt het een verre droom,
maar hier worden de kiemen van de vrede gezaaid
En als een tuinman moeten wij erover waken
dat zij zullen groeien.

Ik wil naar huis, ik wil naar huis
Ik wil niet meer naar de loopgraven
Waar obussen en schrapnels fluiten en brullen
Ik wil niet meer 'over de top gaan'
Neem me mee over zee
Waar de Allemannen me niet kunnen krijgen
Ai mij, ik wil niet dood,
Ik wil naar huis

Overweging

Het is 11 november 1918. Het is 11.00 uur en overal
wordt het vuren gestaakt. Wapenstilstand. Deze dag mag
niet vergeten worden. We herdenken de slachtoffers van
die Grote Oorlog, van de Tweede Wereldoorlog, van die
vele andere conflicten overal in de wereld.



Wapenstilstand mag niet vergeten worden. Deze dag herinnert ons aan de
onmenselijke daden die in het verleden gesteld zijn. Wij moeten 11 november
blijven herdenken, opdat het nooit meer opnieuw zou gebeuren. Deze dag nodigt
ons uit om het hokjesdenken te doorbreken, om de droom van een betere wereld
en welzijn voor iedereen levendig te houden. We mogen nooit vergeten waartoe
onrechtvaardigheid en vooroordelen kunnen leiden.

Bram Vermeulen: Ik was er bij (Bram Vermeulen)

https://www.youtube.com/watch?v=3X5CPYHD6Jc&ab_channel=poeplijer

En in wat eens de loopgraaf was
Nu een modder plas
Biedt het lijk van een soldaat
Nog het enig houvast.

En recht op tegen de wand
Een kameraad
Beide benen zijn verdwenen
De dood in zijn gelaat

En alleen de rug nog zichtbaar
Naast het smal plankier
Geduwd niet uitgegleden

De officier
En er schreeuwt er een voluit
Als hij de armen uitgespreid
De volle laag ontvangt
Het einde van zijn strijd

En het lichaam van een man
Hangt in het prikkeldraad
Geraakt onder zijn helm
Gezicht zonder gelaat

Vertel van die verschrikking
Maar niet aan mij
Ik hoef niet meer te weten
Ik was er bij

En tegen over elkaar
Twee mannen in het veld
Wie het eerste steekt die leeft
Maar allebei sowieso een held

En 's nachts hoor je ze zingen
Vanuit de loopgraaf aan de overkant
Zo klinken dus de stemmen
Van de vijand

En doodstil op zijn rug
Bedeckt onder een vlag
De man zonder benen
Die naar huis toe mag

Vertel van die verschrikking
Maar niet aan mij
Ik hoef niet meer te weten
Ik was er bij

En in de stad viert de soldaat het feest
Dat hij het heeft gehaald
Terwijl in alle bedden van de stad
Voor de liefde wordt betaald

En veilig verder in de hoofdstad
Met het wijnglas in den hand
Toasten de hoge hoeden heren
Op volk en vaderland

Vertel maar van die leugen
Maar niet aan mij
Ik hoef niet meer te weten
Ik was er bij

Ik vond daar mijn dood
En hoewel vergeten gegaan
Geeft het als precies kompas
In deze keer bestaan
Mijn richting aan

Elf november

Namen die niet meer bestaan hebben ons hun hart gegeven,
zijn voor ons dood gegaan opdat wij vrij zouden leven.
Namen ongerijpt van jaren zijn gespreid tot groene akkers,
Met een eindeloos gebaren maken zij ons blijvend wakker.
Nooit meer weer dat dwaze grijpen naar geweld om eer en macht.
Laat de jonge mensen rijpen tot lichtbakens in de nacht.
Nooit meer oorlog – in vele talen, opdat mensen mensen zijn.
Laat het strijden voor verhalen, laat vrede geen wens meer zijn.
(PE Kana)

Willem Vermandere: Vladslo (Willem Vermandere)

https://www.youtube.com/watch?v=eovFI_TtCgc&ab_channel=JoopvanDijk

Speciaal geschreven voor dit vredesconcert, door Willem de beeldhouwer voor Käthe de beeldhouwster



In 't Praetbos buiten Vladslo,
van God en mens verlaten,
ligt de jonge Peter Kollwitz,
in een massagraf van soldaten
en ik ken geen vrediger wereld,
geen roerlozer bomen,
geen schoner kathedrale,
om te bidden en om te dromen.

Je mag er ook nootjes rapen,
of stilletjes mediteren,
als z'op uw rechter kake slaan
moe'j de linkere ook presenteren
daar komen soms kinders spelen
en geliefden heel teder vrijen,
want 't mos is daar zo zacht,
om te slapen en om te schreien.

Schaam je maar niet om je tranen,
je mag daar ook nere knielen
en prevel de dode namen
van de dertigduizend zielen,
ze kwamen uit Duitsland de moeders
en de vaders in grote getallen,
om zwijgend 't hoofd te schudden,
'ach mein Kind ist hier gefallen.'

Voor al dat nutteloos sterven,
al dat afgeknakt jong leven,
waar is die God van den hemel,
die ons hier vrede kan geven,
waar zijn nu de dwaze officieren,
al die leuzen zo lelijk gelogen,
niets dan versteende vaders
en moeders diepe gebogen.

In 't Praetbos buiten Vladslo,
op dat massagraf van soldaten,
staan nu Käthe Kollwitz's beelden,

van God en mens verlaten
en ik ken geen heviger wereld,
geen menselijker bede,
dan die twee donkere stenen,
die zo diepe schreien om vrede.

Uit de Blijde Boodschap

Jezus zegt:

Heb je vijanden lief en wees goed voor wie jou haat.
Zegen wie jou vervloekt en bid voor wie jou mishandelt.
Slaat iemand je op de wang, bied hem dan ook de andere
aan. Pakt iemand je jouw jas af, weiger hem dan ook je
hemd niet. Vraagt iemand je om iets, geef het. Neemt
iemand iets van je weg, vraag het niet terug. Behandel de
mensen zoals je wilt dat ze jou behandelen.

(Lucas 6, 27-31)



Coope, Boyes & Simpson: The New Jerusalem (Jim Boyes, H. Barry)

https://www.youtube.com/watch?v=AjJm8VQYw_U&ab_channel=Coope%2CBoyes%26Simpson-Topic

*William Blake schreef in 1804 een gedicht over de legende dat Jezus in Engeland was geweest met Jozef van Arimathea (een verhaal over de heilige graal). Het heet 'And did those feet' en het gaat om de voeten van Jezus. Voeten duiden in een Bijbelse context op een pelgrimstocht. In 1916 was het Britse volk terneergeslagen vanwege de vele doden in de 1e wereldoorlog. Hubert Parry zette het gedicht van Blake op muziek en de hymne werd meteen een grote hit in Engeland tot op de dag van vandaag. **Het is een oproep om te blijven strijden voor vrede.***

Wat William Blake's 'Jerusalem had kunnen zijn, werd 'The New Jerusalem', een grimmig beeld van een egoïstische samenleving waarbij het kanonnenvoer en de hulpbehoevenden en gedupeerden van het economisch systeem steeds weer dezelfde zijn.

Afgelegen, in een veroordeelde wijk
Staat een huis in brand
Nog een eiland in de woestijn
Nog een zwarte vlek in de stad
Een thuis voor thuislozen
Waar de schuimers van het land
Alles weghalen wat enige waarde heeft
Alles voor een beetje geld

Wat verder bij het pompstation
Sluip iemand met een wapen
Een kop vol haat
Iemand's dolgedraaide kind
Iemand geeft het bevel
Schiet dat varken dood
Er moet wet en orde zijn
In dit land van ongelijkheid en misdaad

En we probeerden Jeruzalem te bouwen
Het beloofde land aan deze kusten
Maar we lijken vergeten te zijn
Waartoe alles moest dienen

Intussen in de Beurs
Toetst een geringde vinger

Nog een nul voor de komma
Een makkelijke financiële zet
Intussen bij de schroothandel
Nog een karig centje bij
Nog een monumentje voor het geld
Nog een teken van de tijd

Zoals ze nog een fabriek sluiten
En nog een woning in beslag nemen
En nog een budget beperken
Nog een splinter van het bot
Zoals ze nog een miljard verspillen
Om vergane macht op te krikken
Er zitten wolken aan de horizon
Er zit vuur in de lucht

En wat Jeruzalem had kunnen zijn
Is verrot tot op het bot
Blijven alleen nog 'de machines van de duivel',

En liepen 'de voetstappen van Antieke Tijden'
Over 'Engelands groene heuvels'?
Terwijl het 'Heilig Lam' geofferd werd
Op al die 'vreemde velden'
Was alles alleen misleiding
Onderbouwd met eeuwen oorlog
En alles is nu verwarring
Bedelaars staan voor je deur.

En nu komen ze ons vertellen
dat Jeruzalem voorbij is.
Maar er komt altijd nog een dag

Breng ons opnieuw een stem van brandend goud
Smoor de gespleten tongen met vuur
We slaan de handen in elkaar de wereld rond
Om terug te eisen wat we meest verlangen
We zullen de strijd van de geest niet opgeven
We willen samenhang
en samen zullen we opstaan
om het beloofde land te maken.

Gebed

God van alle genade,
roep de volkeren van de aarde op te stoppen met oorlog.
Dat ze zich verenigen niet om elkaar te bekampen,
maar om de strijd aan te binden tegen hun gemeenschappelijke vijanden
van nood en onwetendheid, ziekte en zonde.
Leid de mensheid terug van de weg ten dode naar de weg ten leven,
van vernieling naar de opbouw van een nieuwe wereld
van gerechtigheid en vrede, vrijheid en vreugde.
Stel een einde aan de donkere nacht van leugen en wreedheid.
Luid de dageraad in van barmhartigheid en waarheid.

(Pax Christi)



PEACE

Barry Coope, Panta Rhei: Robin's Song (trad. England / lyrics Boyes, Simpson)

https://www.youtube.com/watch?v=u5trvhbxwA&ab_channel=JamesHogg

Naar 'Home', een gedicht van de Ierse soldaat Francis Ledwidge kort voor hij sneuvelde op 31 juli 1917: (...)dit is een lied dat een roodborstje zong/vanmorgen op een gebroken boom,/een lied over de kleine velden/die van de andere kant van de wereld tot mij roepen.

Ik zing bakens rondom mijn wereld
Ik zing omdat ik vrij ben
Ik zing nu dit vrolijk liedje
In deze gebroken boom

Voor jou geen vrije vleugels in de ochtend
Geen dromerig liedje overdag
Mist omfloerst verstikkende kreten
Spervuur verduistert de maandag

Uit kleine velden is de leeuwerik gevluht
Oogstrijp groen werd bruin
Ik zing om je te wekken
Bij gebrek aan ander zomers geluid
Want als jij slaapt konden jouw tranen
Zorgen dat de wereld verzuipt.

Maak mij een instrument van uw vrede

Heer,

Maak mij een instrument van uw vrede:

Laat mij liefde brengen waar haat is,

Eenheid waar mensen verdeeld zijn,

Vergiffenis aan mensen die zwak zijn,

Laat mij hoop geven aan wie niet meer hoopt,

Geloof aan wie twijfelt;

Laat mij licht brengen waar het duister is

En vreugde waar mensen bedroefd zijn.

Heer, help mij

Niet zozeer om zelf gelukkig te zijn

Als anderen gelukkig te maken;

Niet zozeer om zelf begrepen te worden

Als anderen te begrijpen;

Niet zozeer om zelf getroost te worden

Als anderen te troosten;

Niet zozeer om bemind te worden als te beminnen;

Want als ik geef, zal mij gegeven worden

Als ik vergeef, zal mij vergeven worden,

Als ik sterf, zal ik voor eeuwig leven



Franciscus van Assisi

Helden of heiligen?

Een oorlog maakt geen helden of heiligen,
noch aan de ene, noch aan de andere kant,
tenzij hier of daar iemand op eigen risico
tegen het geweld durft in te gaan.

Een oorlog maakt alleen slachtoffer,
zowel aan de ene kant als aan de andere kant.
Er is alleen de hoop dat ze leven, verder leven,
minstens door ons gedenken en herdenken,
ook door onze andere manier van leven.

Een oorlog maakt geen winnaars,
noch aan de ene kant, noch aan de andere kant.
Er zijn alleen verliezers en de kater van:
"Wie herbegint de heropbouw
en het afbreken van de angst?"

Een oorlog kent zoveel wapens
vanuit vooroordeel van de ene over de ander.
En wie maakt en levert alle wapens,
en wie blijft als aanstoker buiten schot?

Een oorlog kent zoveel lessen,
maar wie begrijpt ze,
wie onthoudt ze, wie zegt ze voort?

De vrede komt zachtjes,
door welk lichtpunt ook,
het jouwe naast vele andere.

De vrede komt vaak stap voor stap
door jouw en mijn goede wil,
het telkens weer proberen
van eenvoudig gaarne zien,
vergeven en vergeten ook.

Laten we partij kiezen,
maar dan wel voor vrede,
ook tegenover wie naast ons leeft en werkt.
(Luc Vandenabeele, uit Woorden om te bezinnen)



June Tabor: The Reaper (Bill Caddick)

https://www.youtube.com/watch?v=CSo2u3wMpZs&ab_channel=krisberwouts

Het is weer zover:
Eens te meer heeft het schitterende veld
De zeis van de maaier gevoed.
Alles is geruisloos nu.
Het stoppelveld ligt er stil,
overgroeid met bloedrode klaprozen, bij.

“Waar zijn mijn zonen?” schreeuwt de moeder,
“Nauwelijks volwassen, en al weg”
“Weg, weg,” zucht de maaier,
Gemaaid als koren op een herfstdag.”

En eens te meer
Wordt het levenszaad
Over de liefhebbende aarde gestrooid.

Maar het eindigt nooit.
Alweer moeten de jonge mannen allemaal
De zeis van de maaier gaan voeren.

